

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060207

DOM
2018-10-02
Stockholm

Mål nr
M 6797-17

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Nacka tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2017-06-22 i mål nr M 2201-15, se bilaga A

PARTER

Klagande

1. Kammarkollegiet

2. Länsstyrelsen i Dalarnas län

Motpart

Västerbergslagens Kraft AB, 556194-9784

Ombud: Alrutz' Advokatbyrå AB

SAKEN

Omprövning av Grangärde tingslags häradsrätts utslag den 29 november 1904 avseende reglering av Lilla Malingen och Västerbergslags domsagas häradsrätts utslag den 7 augusti 1915 avseende reglering av Stenbergstjärnen och Frötjärnen m.m. i Ludvika kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Med ändring av mark- och miljödomstolens dom förordnar Mark- och miljööverdomstolen följande.

Dok.Id 1417372

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50 E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00–16:30

1. Utöver de villkor som framgår av Grangärde tingslags häradsrätts utslag den 29 november 1904 avseende reglering av Lilla Malingen ska följande villkor gälla.

Genom dammen vid Lilla Malingens utlopp ska vid varje enskilt tillfälle, om tillsynsmyndigheten inte har beslutat om en annan fördelning av tappningen, släppas minst 70 l/s eller tillrinningen om den är lägre.

Mark- och miljööverdomstolen delegerar till tillsynsmyndigheten att, inom en ram om 70 l/s som årsmedelvärde, besluta om tappningens fördelning under året och mellan utskov och en eventuell framtida faunapassage.

Tillståndshavaren ska senast en månad från det att denna dom har vunnit laga kraft ge in ett förslag på kontrollprogram till tillsynsmyndigheten. Av kontrollprogrammet ska framgå hur tillståndshavaren avser att kontrollera att vid varje tidpunkt föreskriven minimitappning släpps i en eventuell framtida faunapassage eller genom dammen.

2. Utöver de villkor som framgår av Västerbergslags domsagas häradsrätts utslag den 7 augusti 1915 avseende reglering av Stenbergstjärnen och Frötjärnen ska följande villkor gälla.

I fiskvägen eller vid behov genom dammen vid Stenbergstjärnens utlopp ska till Norrboån vid varje enskilt tillfälle, om tillsynsmyndigheten inte har beslutat om en annan fördelning av tappningen, släppas minst 90 l/s eller tillrinningen om den är lägre.

Mark- och miljööverdomstolen delegerar till tillsynsmyndigheten att, inom en ram om 90 l/s som årsmedelvärde, besluta om tappningens fördelning under året och mellan fiskväg och utskov.

Tillståndshavaren ska senast en månad från det att denna dom har vunnit laga kraft ge in ett förslag på kontrollprogram till tillsynsmyndigheten. Av kontrollprogrammet ska framgå hur tillståndshavaren avser att kontrollera att vid varje tidpunkt föreskriven minimitappning släpps i fiskvägen eller genom dammen.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Kammarkollegiet och Länsstyrelsen i Dalarnas län (klagandena) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska bifalla ansökan om omprövning genom att utslagen nedan *i första hand*, och under förutsättning att bolaget inte bedöms ha rätt till ersättning för produktionsförlust, kompletteras med följande villkor och bestämmelser:

Grangärde tingslags häradsrätts utslag den 29 november 1904

Genom dammen vid Lilla Malingens utlopp ska vid varje enskilt tillfälle, om tillsynsmyndigheten inte har beslutat om en annan fördelning av tappningen, släppas minst 240 l/s eller tillrinningen om den är lägre.

Mark- och miljööverdomstolen delegerar till tillsynsmyndigheten att, inom en ram om 240 l/s som årsmedelvärde, besluta om tappningens fördelning under året och mellan utskov och en eventuell framtida faunapassage.

Tillståndshavaren ska senast en månad från det att omprövningsdomen vunnit laga kraft inge ett förslag på kontrollprogram till tillsynsmyndigheten. Av kontrollprogrammet ska framgå hur tillståndshavaren avser att kontrollera att vid varje tidpunkt föreskriven minimitappning släpps i en eventuell framtida faunapassage eller genom dammen.

Västerbergslags domsagas häradsrätts (f.d. Grangärde tingslags häradsrätt) utslag den 7 augusti 1915

I fiskvägen eller vid behov genom dammen vid Stenbergstjärnens utlopp ska till Norrboån vid varje enskilt tillfälle, om tillsynsmyndigheten inte har beslutat om en annan fördelning av tappningen, släppas minst 310 l/s eller tillrinningen om den är lägre.

Mark- och miljööverdomstolen delegerar till tillsynsmyndigheten att, inom en ram om 310 l/s som årsmedelvärde, besluta om tappningens fördelning under året och mellan fiskväg och utskov.

Tillståndshavaren ska senast en månad från det att omprövningsdomen vunnit laga kraft inge ett förslag på kontrollprogram till tillsynsmyndigheten. Av kontrollprogrammet ska framgå hur tillståndshavaren avser att kontrollera att vid varje tidpunkt föreskriven minimitappning släpps i fiskvägen eller genom dammen.

Klagandena har *i andra hand* yrkat att villkor föreskrivs enligt förstahandsyrkandet men med den skillnaden att minimitappningsvillkoret ska motsvara den ersättningsfria andelen om fem procents produktionsförlust. Enligt klagandena motsvarar en sådan minimitappning 86 l/s vid Lilla Malingen och 111 l/s vid Stenbergstjärnsdammen.

Bolaget har hållit fast vid ersättningsrätt för produktionsförlust och får därmed anses ha bestritt förstahandsyrkandet men medgett andrahandsyrkandet om minimitappningsvillkor motsvarande den ersättningsfria andelen om fem procents produktionsförlust. Enligt bolaget motsvarar en sådan minimitappning 59 l/s vid Lilla Malingen och 76 l/s vid Stenbergstjärnsdammen. Bolaget har även medgett yrkandena i de delar som gäller kontrollprogram och delegation.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Klagandena har anfört bl.a. följande:

Bolaget har inte rätt till någon ersättning för produktionsförlust om de villkor som föreslås i ansökan föreskrivs för 1904 och 1915 års utslag. Rätt till ersättning för produktionsförlust förutsätter att villkoren avser frågor som har prövats i det tillstånd som omprövas, dvs. omfattas av rättskraft, att det finns ett tillstånd till det kraftverk där produktionsförlusten uppstår, att tillståndshavaren har rådighet avseende det vatten som behöver avstås till förmån för allmänna intressen och att villkoren går längre än vad som krävs för att uppfylla miljöbalkens hänsynsregler, 11 kap. 8 § miljöbalken och ramdirektivet för vatten. Dessa förutsättningar är inte uppfyllda i detta fall.

Enligt 6 § i Kunglig förordning om jordägares rätt över vattnet å hans grund; given Stockholms slott den 30 december 1880 (vattenrättsförordningen) skulle en vattenanläggning vara inrättad på ett sådant sätt att fri upp- och nedgång för fisken kunde beredas när detta var ”av nöden”. Befrielse från detta krav kunde medges om nyttan av att bereda fri upp- och nedgång för fisken var ringa i förhållande till nyttan med byggnaden. Av utslaget från 1915 framgår inte att någon befrielse från 6 § vattenrättsförordningen har meddelats. Häradsrättens uttalande under rubriken ”Utslag” att det inte fanns anledning att anta att det i vattendraget funnits kungsådra

och led för fiskens gång, vilket bolaget anfört utgjort skäl för att befrielse från 6 § vattenrättsförordningen inte behövdes, avsåg endast Abäcken och har inte något att göra med Norrboån. Detta framgår tydligt av häradsrättens sakkunnigutlåtande från lantbruksingenjör Nordin.

När det gäller överledning av vatten från ett vattendrag till ett annat gällde enligt 14 § vattenrättsförordningen att detta inte fick ske ”till men för annan”. När det gäller inverkan på allmänna intressen framgår av utslaget att det allmänna ombudet i målet, kronofogden Olsson, i samband med synen yrkade att det, om det under synegången skulle visa sig att det allmännas rätt på något sätt berördes av anläggningen, skulle föreskrivas åtgärder till förhindrande av att det allmännas rätt kränktes eller förnärmades. Detta är sannolikt skälet till att häradsrätten i utslaget föreskrev att vattenuttaget från Norrboån endast fick ske i den mån ”annan af denna vattendrägt möjligen beroende rätt icke därigenom kränktes”.

Av syneprotokollet framgår att synen inte omfattade Norrboån i dess sträckning nedströms Stenbergstjärnsdammen. Av utslaget framgår inte heller på något sätt att häradsrätten skulle ha bedömt vattenuttagets påverkan på allmänna intressen i Norrboån. Någon reglering av eventuella skador på motstående intressen skedde inte heller vilket troligen kan förklaras med att vattenuttaget inte skulle få ske på sådant sätt att motstående intressen i Norrboån skadades.

Utslaget från 1915 ger således inte tillståndshavaren rätt att överleda vatten från Norrboån till Abäcken till skada för allmänna intressen. Frågan om åtgärder till förhindrande av skador på allmänna intressen i Norrboån ligger därför utanför utslagets rättskraft. Villkor med krav på åtgärder till skydd för allmänna intressen i Norrboån utlöser därmed inte rätt till ersättning för produktionsförlust.

Ett tillstånd till vattenverksamhet kan vidare endast omfatta de anläggningsdelar och den vattenverksamhet som tillståndsmyndigheten uttryckligen har lämnat tillstånd till. Av 1915 års utslag framgår att Nyhammars Bruk AB meddelades tillstånd att bortleda vatten från Norrboån till Abäcken till förmån för sina i eller i närheten av Abäcken belägna industriella anläggningar. Av utslaget framgår dock inte att sökanden

beviljades tillstånd till själva kraftverket och därtill hörande anläggningsdelar vilket hade varit möjligt att göra om ett sådant tillstånd hade begärts (jfr NJA 1904 s. 58).

Mark- och miljödomstolen har, som skäl för att avslå yrkandet om villkor som motsvarar den ersättningsfria volymen vatten, anfört att 2 kap. 7 § tredje stycket miljöbalken utgör hinder mot att föreskriva villkor som inte är tillräckliga för att uppnå en gällande miljökvalitetsnorm av gränsvärdeskaraktär. Detta är dock felaktigt då det bör vara tillräckligt att villkoren på ett inte obetydligt sätt bidrar till att normen klaras. Att en omprövning inte bedöms kunna leda till tillräckligt långtgående villkor hindrar inte att ytterligare rättsliga åtgärder vidtas senare. Ett villkor som ålägger tillståndshavaren att släppa den ersättningsfria volymen till Norrboån innebär att förhållandena där skulle förbättras jämfört med dagens förhållanden med återkommande nolltappningar. Det kan knappast ha varit lagstiftarens avsikt att den ersättningsfria volymen vatten skulle vara så liten att en omprövning som håller sig inom denna volym inte skulle vara miljömässigt motiverad. Bestämmelsen i 11 kap. 6 § miljöbalken är endast tillämplig när verksamhetens tillåtlighet prövas. En omprövning syftar till att uppdatera ett befintligt tillstånd och omfattar inte verksamhetens tillåtlighet.

Bolaget har anfört bl.a. följande:

Tillstånd till Nyhammars kraftverk med tillhörande dammar och regleringar har lämnats genom utslag av Grangärde tingslags häradsrätt den 7 augusti 1915. Tillståndsprövningen har skett med utgångspunkt i bestämmelserna i vattenrättsförordningen. Av häradsrättens syneprotokoll kan bl.a. utläsas att såväl ansökan som prövningen har avsett en ny elektrisk kraftstation och att vattenkraften skulle utnyttjas fullständigt genom att allt vatten från Norrboån och Abäcken skulle avledas till denna kraftstation.

Det faktum att vattenavledningen inte har begränsats i tillståndet till ett visst maximalt mått innebär inte att häradsrätten har avstått från att pröva frågan. I äldre tillstånd är det vanligt förekommande att rätten till vattenavledning anges utan begränsning, vilket

ger verksamhetsutövaren en fri rätt att avleda vatten genom kraftverket med beaktande av eventuella dämmnings- och regleringsbestämmelser.

Det föreligger inte någon oklarhet rörande rådigheten för den tillståndsgivna verksamheten. I sammanhanget bör påpekas att rådighet, då som nu, utgör en grundläggande förutsättning för beviljandet av tillstånd till vattenverksamhet. Vid meddelande av 1915 års tillstånd förelåg för bolaget erforderlig rådighet till området längs med Norrboån genom äganderätt. Vid senare genomförd försäljning av viss egendom har för bolaget fortsatt rådighet säkerställts genom upprättande av servitutsavtal.

Klagandena saknar också stöd för sitt påstående att nu föreslagna villkor om minimitappning faller utanför rättskraften för 1915 års tillstånd. Av häradsrättens syneprotokoll och utslag kan utläsas att såväl allmänna som enskilda intressen, däribland fiskeintressen, har varit föremål för häradsrättens prövning. I syfte att bevaka talan till betryggande av de allmännas rätt utsågs dessutom en särskild person.

Med avseende på allmänna intressen framgår av utslaget att häradsrätten som utgångspunkt beaktat att det för ifrågasvarande vattendrag saknades anledning att anta att det funnits kungsådra, led för fiskens gång, allmän farled eller flottled. Vid tillståndsprövningar enligt äldre rätt föreskrevs åtgärder till förmån för fisket bara om detta var nödvändigt. Saknades, som i aktuellt fall, behov av åtgärder med hänsyn till förhållandena i vattendraget meddelades inte några villkor. Klagandenas påstående att det krävdes ett särskilt beslut om befrielse från krav på åtgärder till förmån för fisket bygger enligt bolagets uppfattning på en felaktig tolkning av vattenrättsförordningen.

Ett bifall till klagandenas förstahandsyrkande innebär således en inskränkning av bolagets rätt enligt utslagen och skulle ge bolaget rätt till ersättning med 6 530 000 kr, motsvarande den produktionsförlust som överstiger den ersättningsfria andelen om fem procent.

Det saknas underlag för mark- och miljödomstolens slutsats att en nolltappning skulle vara bättre jämfört med en minimitappning inom den ersättningsfria volymen. Det

torde inte ha varit lagstiftarens avsikt att den ersättningsfria volymen vatten skulle vara så liten att en omprövning inom denna volym inte skulle vara miljömässigt motiverad.

Både klagandena och bolaget har presenterat beräkningar avseende vilken minimitappning som motsvarar fem procents produktionsförlust.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Mark- och miljööverdomstolen har hållit huvudförhandling med syn i målet.

Klagandena har gemensamt ansökt om omprövning enligt 24 kap. 5 § miljöbalken av Grangärde tingslags häradsrätts utslag den 29 november 1904 avseende reglering av Lilla Malingen respektive Västerbergslags domsagas häradsrätts utslag den 7 augusti 1915 avseende reglering av Stenbergstjärnen och Frötjärnen. Syftet med omprövningen är att fastställa villkor om minimitappning avseende regleringsdammen vid Lilla Malingens utlopp respektive regleringsdammen vid Stenbergstjärnens utlopp mot Norrboån. Omprövningen görs, enligt klagandena, som ett led i arbetet med att uppnå god ekologisk status i berörda vattenförekomster och berört avrinningsområde. Dammen vid Lilla Malingen ligger uppströms Stenbergstjärnsdammen och däremellan ligger Frötjärnsdammen som inte omfattas av nu aktuell prövning. Dammarna tjänar som regleringsdammar till Nyhammars kraftverk. Stenbergstjärnen avbördas via två parallella grenar, Abäcken och Norrboån som båda mynnar i Bysjön. Kraftverket utnyttjar fallhöjden i Abäcken. Stenbergstjärnsdammen kallades tidigare Nydammen. Efter att Stenbergstjärnsdammen raserats av vårfloden lämnades tillstånd till återuppbyggnad av dammen genom Stockholms tingsrätts, Vattendomstolen, dom den 8 oktober 1986. I enlighet med avtal mellan bolaget och Grangärde fiskevårdsförening omfattade tillståndet även inrättandet av fisktrappa.

I 1904 års utslag fann häradsrätten sökandebolaget berättigat att med befintlig damm vid Lilla Malingen fortsätta hålla vattnet uppdämt till viss nivå och föreskrev samtidigt villkor avseende anbringandet av vattenmärke, avbördningsförmåga och underhåll. Vidare föreskrevs att dammens luckor skulle hållas öppna om det behövdes för att vattnet i sjön Lilla Malingen inte skulle stiga över vattenmärket. Häradsrätten

konstaterade att det inte framkommit att det i aktuellt vattendrag skulle finnas kungsådra, led för fiskens gång, allmän farled eller flottled och att dammbyggnaden med föreskrivna villkor därför inte torde förnärma allmän eller enskild rätt. Av syneprotokollet framgår att det allmänna ombudet ansett att vattenuppdämningen inte kunde föranleda skada på kronans mark och att sökanden skulle förpliktas att betala skadestånd om skada skulle uppkomma.

I 1915 års utslag konstaterade häradsrätten inledningsvis att det aktuella vattendragets beskaffenhet inte gav anledning att anta att det där funnits kungsådra, led för fiskens gång, allmän farled eller flottled och att vattenuttag under mycket lång tid ägt rum från Norrboån till Nyhammar i Abäcken, dit de gamla smedjorna och stångjärnsverken på sin tid hade flyttats. Häradsrätten fann därefter sökandebolaget berättigat att, med bibehållande av den dittillsvarande dämningshöjden vid Nydammen, för drivande av sina invid och i närheten av Abäcken belägna industriella anläggningar, fortfarande ta ut vatten från Norrboån genom nämnda damm ”dock endast i den mån annans af denna vattendrägt möjligen beroende rätt icke därigenom kränkes”. Nyhammars Bruks Aktiebolag gavs även rätt att bygga om dammen med iakttagande av att avbördningsförmågan inte fick minskas. För att underlätta vattenuttag gavs bolaget vidare rätt att vidga och rensa tilloppet till Nyhammar dock med föreskriften att tröskelstocken för flodluckorna i Norrboåns naturliga fåra skulle sänkas till minst samma djup som tröskelstocken sänkes i uttagningskanalen till Abäcken. Av bolagets ansökan och den sakkunniges utlåtande framgår att det var fråga om avledande av vatten till elektrisk kraftstation. När det gällde vattenregleringen vid bl.a. Nydammen uttalade häradsrätten att det åvilade bolaget att så förfara att ej till förfång för ovanliggande överskrida den bestämda dämningshöjden. Vad gäller nedanliggande intressen, uttalade rätten att uttag av vatten i Norrboån genom Nydammen inte fick ske i sådan omfattning att Norrboån berövades vatten till förfång för vissa jordägares berättigade intressen utan dessa jordägares särskilda medgivanden. Till skydd för nedströms liggande vattenverksägare ålades bolaget att alltid släppa fram den naturliga vattenföringen till Bysjön antingen genom Abäcken eller Norrboån. Av syneprotokollet framgår att det allmänna ombudet anförde att han inte hade annat yrkande att framställa än att, om det under synegången skulle visa sig att det allmännas rätt på något sätt berördes av anläggningen, skulle föreskrivas åtgärder som förhindrade att det allmännas rätt kränktes eller förnärmades.

Om en omprövning i förhållande till ett givet tillstånd medför förlust av vatten eller fallhöjd eller inskränkning i rätten att reglera vattnets avrinning har tillståndshavaren rätt till ersättning av den som begärt omprövningen (31 kap. 20-22 §§ miljöbalken). Viss inskränkning får tillståndshavaren dock tåla utan ersättning. För den aktuella omprövningen uppgår den ersättningsfria andelen till en tjugondel av det produktionsvärde eller det värde av vattenmängd, fallhöjd eller magasinsvolym som avses i 31 kap. 22 § andra stycket miljöbalken (39 § första stycket 2 lagen [1998:811] om införande av miljöbalken, MP).

Av 5 § MP framgår att bl.a. tillstånd, godkännanden och lagligförklaringar ska fortsätta att gälla om de har meddelats med stöd av bestämmelser i de lagar som upphävts genom miljöbalken eller äldre lagar. Besluten ska anses meddelade med stöd av motsvarande bestämmelser i miljöbalken. Avgöranden meddelade enligt vattenrättsförordningen omfattas av bestämmelsen och fortsätter således att gälla efter ikraftträdandet av miljöbalken. Enligt 24 kap. 1 § miljöbalken är ett tillstånds bindande verkan begränsat till de frågor som har prövats i domen eller beslutet. För att avgöra vilken rättsverkan ett äldre tillstånd har måste en bedömning ske utifrån de regler som gällde när det meddelades (se t.ex. Mark- och miljööverdomstolens domar den 3 februari 2016 i mål nr M 619-15 och den 16 oktober 2013 i mål nr M 632-13).

Vid bedömningen av de aktuella utslagens rättsverkan är bl.a. 6 §, 10 § och 11 § i vattenrättsförordningen, i dess lydelse vid tidpunkten för utslagen, av betydelse. Där föreskrevs följande:

6 §

Ej må i vattendrag så byggas, att genom uppdämning eller annorledes men tillskyndas någon, som ovan eller nedan äger jord, vattenverk, fiske eller annan egendom; och skall förty vattenverk, där hinder i vattnets lopp kan lända till men för annan, vara så inrättat, att tillräckligt avlopp för vattnet samt fri upp- och nedgång för fisken kunna beredas, när sådant är av nöden.

Är jord, som kan genom uppdämning sättas under vatten eller därav skadas, av den beskaffenhet, att den genom uppdämningen därå skeende skada prövas vara ringa mot den nytta, som av uppdämningen vinnes, må dock uppdämning kunna ske mot ersättning, motsvarande fulla värdet och hälften därutöver. Lag samma vare, där skada, som genom dammbyggnad tillskyndas fiske, finnes vara ringa mot nyttan av byggnaden.

10 §

Vill någon för vattenverk göra ny eller förändra äldre damm, göre anmälan därom hos domaren med uppgift å vattendraget och den fastighet, å vars grund byggnaden skall göras, samt socken och härad, vartill fastigheten hörer. Domaren begäre hos KB förordnande för lämplig person att i avseende å företaget bevaka talan, till betryggande av det allmännas rätt, och förfare i övrigt på sätt i 19 och 20 §§ stadgas angående utsättande av syn på stället, kungörelse om tiden för häradsrättens sammanträde samt tillkallande av sakkunnig man för avvägning eller annan undersökning av vattendrag med dess av- och tillopp, ovan eller nedan.

Efter det saken sålunda vunnit nödig utredning med alla tillhörande omständigheter, bestämme rätten, om och under vilka villkor byggnaden må inrättas, så att annan i sin rätt därav ej må förnäras, huruvida och till vad storlek dammlucka bör anbringas, vid vilka tider den skall hållas öppen, och huru vattenmärke till utvisande av lovliga vattenhöjden bör på vattenverks-ägarens bekostnad inhuggas i berg, jordfast sten eller annat fast föremål, med vad övrigt må finnas nödigt föreskriva. Är fråga om att för tillgodogörande av vattenfall eller fors göra ny eller förändra äldre damm i kungsådra, skall rätten, innan slutligt utlåtande meddelas hänvisa den, som dammen göra eller förändra vill, att söka Konungens tillstånd till företaget.

11 §

Dammlucka skall hållas öppen, när sådant tarvas till förekommande av skada för dem, som ovan eller nedan äga jord, vattenverk eller annan egendom.

Är för dammluckas öppnande viss tid i laga ordning bestämd, eller eljest särskild föreskrift om vattnets framsläppande given, lände det till efterrättelse.

Har vattenmärke blivit satt, åligge verkets ägare att, i vad på hans åtgärd ankommer, så förfara, att vattnet ej må stiga över märket.

Klagandena har anfört att den aktuella omprövningen i form av krav på minimitappning enligt förstahandsyrkandet inte innebär en inskränkning av den rätt bolaget har enligt utslagen och därför inte ger rätt till ersättning för produktionsförlust. De har till stöd för sin talan i det avseendet anfört att utslagen bl.a. saknar befrielse från kraven i 6 § första stycket vattenrättsförordningen avseende åtgärder till skydd för fisken och bestämmelser om eventuell skadereglering i förhållande till allmänna intressen. De har även pekat på att 1915 års utslag har villkorats på olika sätt t.ex. genom föreskriften att vattenuttag från Norrboån får ske ”endast i den mån annans af denna vattendrägt möjligen beroende rätt icke därigenom kränkes” som de anser gäller även i förhållande till allmänna intressen.

Vattenrättsförordningen innehöll inga uttryckliga regler om ett utslags rättsverkan. I förarbeten och doktrin anges emellertid att den preklusiva verkan av ett utslag enligt

10 § vattenrättsförordningen omfattar själva vattenverksbyggnaden och dess inverkan på vattenförhållandena samt eventuell skada på sådan uppströms och nedströms liggande egendom som t.ex. omnämns i 6 § första stycket vattenrättsförordningen (jord, vattenverk, fiske eller annan egendom). Vidare anges att det endast är sådan skada som uppkommer genom att vattenverksägaren överskrider sina i byggnadstillståndets utstakade befogenheter avseende byggnadens drift och vattenhushållningen som inte är skyddad av byggnadstillståndets preklusiva verkan (se Gärdes föredragningspromemoria vid föredragning inför lagrådet avseende 1918 års vattenlag del II:I, s. 231 ff. och s. 274 samt Åström, Om det vattenrättsliga preklusionsförfarandets räckvidd, 1916, s. 179 ff.).

Frågan vilken rätt att innehålla vatten en viss medgiven dämmningshöjd i ett utslag enligt vattenrättsförordningen ger verksägaren t.ex. i förhållande till regleringen i 11 § vattenrättsförordningen har diskuterats i förarbeten och praxis. I förarbeten till 1918 års vattenlag har 11 § första stycket vattenrättsförordningen, som stadgar en skyldighet att hålla dammlucka öppen om det krävs för att undvika skada på vissa angivna uppströms eller nedströms liggande intressen, tolkats inte vara tillämplig om, i enlighet med regleringen i tredje stycket, vattenmärke blivit satt som visar tillåten dämmningshöjd (se Gärde, s. 274 ff. och 277 ff.). Frågan har varit föremål för prövning i bl.a. NJA 1905 s. 60. Målet gällde ett utslag enligt 10 § vattenrättsförordningen som gav viss dämmningsrätt och där den enda föreskriften beträffande vattenhushållningen var att vattnet efter att det använts för verkets drivande skulle släppas tillbaka i årännan. Högsta domstolen fann att vattenverksägaren, så länge dämmningshöjden enligt utslaget iakttogs, inte därutöver kunde åläggas att släppa vatten för att undvika skada på vissa nedströms liggande intressen.

Klagandena har hänvisat till NJA 1941 s. 693 (I och II). I rättsfallen uttalar Högsta domstolen att en dämmningsrätt i ett utslag enligt vattenrättsförordningen innefattar en särskild rätt att innehålla det tillrinnande vattnet till skada för sådana nedanliggande intressen som nämns i 6 § första stycket vattenrättsförordningen endast om utslaget innehåller uttryckliga bestämmelser därom eller särskilda omständigheter motiverar att ge beslutet sådan innebörd. Mark- och miljööverdomstolen konstaterar dock att det vid tidpunkten för den prövningen fanns en särskild regel i 2 kap. 30 § 1918 års vattenlag

som stadgade att ”Ändå att viss tillåten dämmningshöjd är bestämd, må ej det tillrinnande vattnet, med mindre särskild rättighet därtill förefinnes, innehållas till förfång för allmänna eller enskilda intressen, som äro beroende av vattnets lopp nedom dammen”. Någon motsvarande bestämmelse om inskränkning i en tillståndsgiven dämmningsrätt fanns däremot inte i vattenrättsförordningen och finns inte heller i miljöbalken.

Som framgått ovan måste omfattningen av de aktuella utslagens rättsverkan bedömas utifrån dess lydelse med beaktande av den kontext och den lagstiftning som fanns vid den aktuella tidpunkten. En prövning enligt vattenrättsförordningen kan inte jämföras med en nutida prövning för att få tillstånd till vattenverksamhet enligt miljöbalken. Det måste beaktas att utslagen har meddelats under en tid då naturvårds- och miljöskyddsintressena inte beaktades på samma sätt som nu.

Av utslagen i aktuellt mål framgår att allmänna ombud, som förordnats att bevaka det allmännas rätt, var närvarande vid syneförrättningarna i enlighet med vad som föreskrivs i 10 § vattenrättsförordningen. Såvitt framgår av syneprotokollen förefaller de allmänna ombuden inte ha gjort gällande att anläggningarna, som ju var befintliga, skadade allmänna intressen i något särskilt avseende. I utslagen konstateras även att det inte framkommit skäl att anta att det i vattendragen funnits led för fiskens gång. Utslagen innefattar en rätt för bolaget att dämna till viss nivå vid de aktuella dammarna och avleda vatten från Norrboån till kraftstationen i Abäcken samt innehåller föreskrifter om vattnets framsläppande för att undvika skada avseende vissa angivna intressen.

Med hänsyn till redogörelsen ovan anser Mark- och miljööverdomstolen att rättsverkan av utslagen, så länge dämmningshöjd och övriga föreskrifter i utslagen iakttas, skyddar bolaget från ytterligare krav på tappning. I 1915 års utslag föreskrivs att vattenuttag från Norrboån får ske ”endast i den mån annans af denna vattendrägt möjligen beroende rätt icke därigenom kränkes”. Mark- och miljööverdomstolen anser emellertid att den föreskriften inte kan tolkas som en sådan inskränkning av utslagets rättsverkan som gör det möjligt att ställa krav på minimitappning till förmån för sådana allmänna intressen som numera följer av t.ex. miljö kvalitetsnormerna för vatten.

Villkor om minimitappning motsvarande klagandenas förstahandsyrkande skulle således innebära en inskränkning av den rätt bolaget har enligt utslagen och därför ge rätt till ersättning för produktionsförlust. Vad klagandena anfört i övrigt föranleder inte någon annan bedömning. Med hänsyn till hur klagandena har fört sin talan övergår Mark- och miljööverdomstolen därför till att pröva om det finns förutsättningar att i stället bifalla andrahandsyrkandet avseende minimitappningsvillkor motsvarande fem procents produktionsförlust.

Vid en omprövning av ett tillstånd enligt 24 kap. 5 § miljöbalken gäller de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken som bl.a. kompletteras av regeln i 24 kap. 5 § femte stycket miljöbalken att så ingripande villkor eller bestämmelser inte får meddelas att verksamheten inte längre kan bedrivas eller avsevärt försvåras (se t.ex. MÖD 2006:31). En verksamhetsutövare är skyldig att utföra de skyddsåtgärder, iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för människors hälsa och miljön (2 kap. 3 § miljöbalken). Kraven gäller dock endast i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla dem. Vid denna bedömning ska särskild hänsyn tas till nyttan av skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått jämfört med kostnaderna för sådana åtgärder (2 kap. 7 § miljöbalken).

Klaganden har uppgett att den aktuella omprövningen görs som ett led i arbetet med att uppnå miljökvalitetsnormen god ekologisk status i berörda vattenförekomster och avrinningsområde. Av VISS, Vatteninformationssystem Sverige, framgår att vattenförekomsten vid Stenbergstjärnsdammen (Norrboån, SE 668553-145292) är klassad till dålig status och att vattenförekomsten vid Lilla Malingen (Norrboån, SE 669344-144920) är klassad till måttlig status till följd av bl.a. förekomsten av vandringshinder för vattenlevande organismer och påverkan på flödesmönstret. Det anges att ekologisk anpassning av flöden och vattennivåer bl.a. avseende storlek, förändringstakt och säsongsmässiga mönster, återställer och förbättrar många ekologiska funktioner. När det gäller vattenförekomsten vid Stenbergstjärnsdammen anges att fiskfaunan längs betydande delar av vattendraget mer eller mindre har dött ut på grund av att vattendraget torrläggs helt periodvis. Miljökvalitetsnormen för vattenförekomsterna är god ekologisk status med tidsundantag till 2021. Som möjliga

åtgärder för att uppnå bättre vattenkvalitet anges när det gäller Stenbergstjärnsdammen åtgärder för upp- och nedströmspassage samt minimitappning/vatten i fiskväg och när det gäller Lilla Malingen åtgärder för upp- och nedströmspassage.

Mark- och miljööverdomstolen konstaterar att en minimitappning som motsvarar fem procents produktionsförlust kommer att leda till ett visst konstant vattenflöde nedströms de aktuella dammarna. Även om flödet är begränsat kommer det att innebära en miljömässig förbättring jämfört med nu bl.a. eftersom åfåran inte längre kommer att vara helt torrlagd periodvis. Vid syn har inte heller annat framkommit än att förhållandena på platsen är sådana att aktuella minimitappningsvillkor kommer att innebära en miljömässig förbättring. Även om ytterligare åtgärder kommer att behöva vidtas för att uppfylla miljö kvalitetsnormerna för vatten i respektive vattenförekomst är villkoren i linje med de åtgärder som anges i VISS. Mot den bakgrunden, och med beaktande av att det är fråga om att komplettera ett tidigare givet tillstånd med nya villkor och inte om tillståndsprövning avseende en ny verksamhet, finner Mark- och miljööverdomstolen att det inte finns något hinder utifrån 2 kap. miljöbalken och miljö kvalitetsnormerna för vatten att bifalla ett minimitappningsvillkor motsvarande fem procents produktionsförlust.

Den fråga som återstår att pröva är vilken minimitappning som motsvarar fem procents produktionsförlust. Beräkningen av produktionsförlust, som delvis måste bygga på en uppskattning, ska enligt lagtexten utgå från vad som enligt meddelat tillstånd kan tas ut vid kraftverket (se 39 § första stycket MP som hänvisar till 31 kap. 22 § andra stycket miljöbalken).

Enligt klagandena motsvarar fem procents produktionsförlust en minimitappning om 86 l/s vid Lilla Malingen respektive 111 l/s vid Stenbergstjärnsdammen och enligt bolaget en minimitappning om 59 l/s vid Lilla Malingen och 76 l/s vid Stenbergstjärnsdammen.

Parterna har redovisat olika underlag för beräkningen. De utgår från i stort sett samma genomsnittliga kraftproduktion som uppges vara ca 3,0 GWh/år. Parterna är även

överens om en utbyggnadsvattenföring om 3,0 m³/s. Den ersättningsfria andelen bör således motsvara en produktionsförlust om ca 150 MWh/år.

Nästa fråga är vilket vattenflöde denna förlust motsvarar. Bolaget har presenterat en beräkning som utgår från att verkningsgraden i kraftverket är 85 procent, fallhöjden är 27 meter samt årlig genomsnittlig drifttid är 8 510 timmar (timmar per år med avdrag för uppskattad spilltid). Klagandena har i stället utgått ifrån SMHI:s tjänst Vattenwebb och modelldata för aktuellt avrinningsområde. Beräkningar har utförts för en dataserie som omfattar åren 1999-2016. Med utgångspunkt från dessa data har flödesvariationerna under sammanlagt 18 år analyserats. Klagandena har påpekat att analysen visar att bolaget inte kan göra en förlust varje dag under ett driftår eftersom det naturliga vattenflödet vissa dagar är för lågt för att driva turbinen. De har baserat beräkningarna på en antagen verkningsgrad i kraftverket om 75 procent.

Mark- och miljööverdomstolen konstaterar att parternas olika utgångspunkter ger skilda resultat och att hänsyn måste tas till de osäkerheter som finns i beräkningarna. Verkningsgraden i ett kraftverk kan variera över tid beroende på turbintyp, slitage och olika överföringsförluster. Vidare är de modelldata som klagandena använder teoretiska och de tar bl.a. inte hänsyn till att berört vattensystem är reglerat. Vid en uppskattning utifrån det underlag parterna har presenterat får därför fem procents produktionsförlust anses motsvara en minimitappning om 70 l/s vid Lilla Malingen respektive 90 l/s vid Stenbergstjärnsdammen.

Klagandenas yrkanden i de delar som gäller kontrollprogram och delegation har medgivits av bolaget och Mark- och miljööverdomstolen anser att de kan godtas.

Sammanfattningsvis finner Mark- och miljööverdomstolen således att ansökan om omprövning ska bifallas genom att de aktuella utslagen kompletteras med villkor enligt vad som framgår av domslutet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B

Överklagande senast 2018-10-30

I avgörandet har deltagit hovrättsrådet Henrik Löv, tekniska rådet Bengt Jonsson, hovrättsrådet Li Brismo, referent, och tf. hovrättsassessorn Ida Ståhle.

Föredragande har varit Filip Fava.

NACKA TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2017-06-22
meddelad i
Nacka Strand

Mål nr M 2201-15

SÖKANDE

1. Kammarkollegiet

2. Länsstyrelsen Dalarnas län

SAKEN

Omprövning av Grangärde häradsrätts utslag den 29 november 1904 avseende reglering av Lilla Malingen respektive utslag den 7 augusti 1915 avseende reglering av Stenbergstjärnen och Frötjärnen, samtliga belägna i Norrboån/Malingsån i Kolbäckåns avrinningsområde, Ludvika kommun.

Reglering av Lilla Malingen

AnläggningsID: 37416

Avrinningsområde: 125

Koordinater: N 6690759/E 494526

Reglering av Stenbergstjärn

AnläggningsID: 2179

Avrinningsområde: 125

Koordinater: N 6685179/E 497172

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen avslår ansökan.

Dok.Id 420797

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1104 131 26 Nacka Strand	Augustendalsvägen 20	08-561 656 00 E-post: mmd.nacka@dom.se www.nackatingsratt.domstol.se	08-561 657 99	måndag – fredag 08:00-16:30

BAKGRUND

Kammarkollegiet och Länsstyrelsen Dalarnas län (härefter sökanden) inkom den 21 april 2015 med en gemensam ansökan om omprövning enligt 24 kap. 5 § miljöbalken av Grangärde häradsrätts utslag den 29 november 1904 avseende reglering av Lilla Malingen respektive utslag den 7 augusti 1915 avseende reglering av Stenbergstjärnen och Frötjärnen, samtliga belägna i Norrboån/Malingsån i Kolbäckåns avrinningsområde, Ludvika kommun.

Syftet med omprövningen är att fastställa villkor om minimitappning för regleringstillstånden för Lilla Malingen och Stenbergstjärnen och därigenom säkerställa ett ekologiskt anpassat flöde i Norrboån/Malingsån och fria vandringsvägar mellan Bysjön och dammen vid Lilla Malingens utlopp. Omprövningen görs som ett led i arbetet med att uppnå god ekologisk status i berörda vattenförekomster och berört avrinningsområde.

YRKANDEN m.m.

Så som ansökan slutligen utformats har sökanden yrkat att mark- och miljödomstolen med stöd av 24 kap. 5 § p.1, 2 och 11 miljöbalken och 33 § lag (1998:811) införande av miljöbalken omprövar Grangärde häradsrätts utslag den 29 november 1904 avseende reglering av Lilla Malingen samt den 7 augusti 1915 avseende reglering av Stenbergstjärnen och Frötjärnen, samtliga belägna i Norrboån/Malingsån i Kolbäckåns avrinningsområde, Ludvika kommun.

Sökanden yrkar att Västbergslagens kraft AB:s (VBK) yrkande om ersättning för produktionsförlust i första hand avvisas och i andra hand ogillas.

Sökanden yrkar i sista hand att domstolen, för det fall domstolen inte finner skäl att avvisa eller ogilla VBK:s yrkande om ersättning, föreskriver villkor [om att en vattenmängd] som motsvarar 5 procent av produktionsvärdet av den vattenkraft som enligt meddelade tillstånd kan tas vid Nyhammars kraftverk [ska utgöra minimitappning].

Förslag på villkor m.m.

Sökanden föreslår att utslagen kompletteras med följande villkor och bestämmelser.

Grangärde häradsrätts utslag den 29 november 1904

Genom dammen vid Lilla Malingens utlopp ska vid varje enskilt tillfälle, om tillsynsmyndigheten inte har beslutat om en annan fördelning av tappningen, släppas minst 240 l/s eller tillrinningen om den är lägre.

Mark- och miljödomstolen delegerar jämlikt 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken till tillsynsmyndigheten att, inom en ram om 240 l/s som årsmedelvärde, besluta om tappningens fördelning under året och mellan utskov och en eventuellt framtida faunapassage.

Tillståndshavaren ska senast en månad från det att omprövningsdomen vunnit laga kraft inge ett förslag på kontrollprogram till tillsynsmyndigheten. Av kontrollprogrammet ska framgå hur tillståndshavaren avser att kontrollera att vid varje tidpunkt föreskriven minimitappning släpps i en eventuellt framtida faunapassage eller genom dammen.

Grangärde häradsrätts utslag den 7 augusti 1915

I fiskvägen eller vid behov genom dammen vid Stenbergstjärnens utlopp ska till Norrboån vid varje enskilt tillfälle, om tillsynsmyndigheten inte har beslutat om en annan fördelning av tappningen, släppas minst 310 l/s eller tillrinningen om den är lägre.

Mark- och miljödomstolen delegerar jämlikt 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken till tillsynsmyndigheten att, inom en ram om 310 l/s som årsmedelvärde, besluta om tappningens fördelning under året och mellan fiskväg och utskov.

Tillståndshavaren ska senast en månad från det att omprövningsdomen vunnit laga kraft inge ett förslag på kontrollprogram till tillsynsmyndigheten. Av kontrollpro-

grammet ska framgå hur tillståndshavaren avser att kontrollera att vid varje tidpunkt föreskriven minimitappning släpps i fiskvägen eller genom dammen.

Motparters inställning

Västerbergslagens Kraft AB (härefter VBK) godtar att de båda häradsrättsutslagen ändras så att nya villkor föreskrivs om minitappning genom dammarna vid Lilla Malingen och Stenbergstjärnens utlopp.

Föreslagna mängder om 240 l/s respektive 310 l/s eller tillrinningen om den är lägre godtas också. Däremot motsätter sig VBK förslaget till villkor i de delar det avser delegation till länsstyrelsen av beslut om tappningens fördelning över året. VBK yrkar ersättning, med belopp som kommer att preciseras senare, för produktionsförlust som överstiger de 5 % bolaget är skyldigt att tåla utan ersättning enligt 31 kap. 22 § miljöbalken jämförd med 39 § miljöbalkens promulgationslag.

Havs- och vattenmyndigheten (härefter HaV) har tillstyrkt ansökan.

Myndighetsnämnden för miljö och bygg i Ludvika kommun (härefter Nämnden) har tillstyrkt såväl ansökan som de villkor (avseende minimitappning på 240 l/s respektive 310 l/s) som föreslås i ansökan.

TIDIGARE BESLUT

Regleringarna av Lilla Malingen, Frötjärnen och Stenbergstjärnen är, såvitt sökanden kunnat finna, tillståndsprövade genom Grangärde häradsrätts utslag den 29 november 1904 och den 7 augusti 1915.

I utslaget den 29 november 1904 lämnades Nyhammar bruks Aktiebolag tillstånd att med damm reglera vattennivån i Lilla Malingen.

I utslaget den 7 augusti 1915 lämnades Nyhammar bruks Aktiebolag tillstånd att med dammar reglera vattennivån i Frötjärnen och Stenbergstjärnen och med dammen vid Stenbergstjärns utlopp avleda vatten till den s.k. Abäcken till förmån för

industriella anläggningar nedströms dammen. Båda utslagen saknar bestämmelser om minimitappning. I utslaget den 7 augusti 1915 anges dock att uttagande av vatten från Norrboån endast får ske i den mån annans rätt "icke därigenom kränkes". Vidare föreskrivs en skyldighet att alltid framsläppa den naturliga vattenföringen till Bysjön, antingen genom Abäcken eller Norrboån. Dammarna är prövade enligt 1880 års förordning om jordägares rätt över vattnet å hans grund.

Vid dammen vid Stenbergstjärnens utlopp finns idag en fiskväg vilken tillståndsprövats av Vattendomstolen vid Stockholms tingsrätt den 8 oktober 1986 i mål VA 51/86. Domen innehåller inte något villkor om minimitappning till fiskvägen.

För den nuvarande dammen vid Frötjärnens utlopp är en faunapassage föreskriven som villkor enligt dom från mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt den 25 november 2014 i mål M 4217-13. Till faunapassagen ska, som årsmedelvärde, släppas minst 2701/s eller tillrinningen om den är lägre.

ANSÖKAN

Så som ansökan slutligt utformats kan den sammanfattas som följer.

Teknisk beskrivning m.m.

I komplettering daterad den 28 september 2015 har nu aktuella dammar beskrivits. Av denna framgår att det inte finns några tekniska hinder för att släppa fram en minimitappning genom dammarna. Den hantering av luckorna som krävs för en minimitappning torde, såvitt sökanden kan bedöma, inte medföra några merkostnader av betydelse när det gäller underhåll och drift. VBK har idag den rådighet som krävs för att hantera luckorna vid de båda dammarna. Behov av tvångsrätt saknas således.

Vattenföringsdata

Enligt flödesstatistik under åren 1981-2010, bilaga 6 till ansökan, har medellågvattenföringen vid utloppen ur Lilla Malingen och Stenbergstjärnen varit 240 l/s respektive 310 l/s.

Behov och nytta av föreslagna åtgärderAllmänt om behovet och nyttan

En ekologiskt anpassad tappning förbi dammarna vid Lilla Malingen, Frötjärnen och Stenbergstjärnen är en förutsättning för att berörda vattenförekomster ska kunna uppnå god ekologisk status och för att tillstånden att reglera dessa sjöar ska leva upp till kraven i 2 kap. 3 § och 11 kap. 8 § miljöbalken.

Sökanden bedömer att ett krav på en ekologiskt anpassad minimitappning är rimligt vid en avvägning enligt 2 kap. 7 § miljöbalken och ligger i linje med de krav som i praxis ansetts rimliga att ställa med stöd av de allmänna hänsynsreglerna. Denna bedömning stöds av mark- och miljödomstolens dom i mål M 4217-13 angående ny damm vid Frötjärnens utlopp där domstolen, grundat på den miljökonsekvensbeskrivning som förelåg i målet och som godkändes av domstolen, bedömde att det var rimligt och miljömässigt motiverat att förena tillståndet med villkor om fauna-passage och en minimitappning motsvarande medellågvattenföringen.

En ekologiskt anpassad tappning genom de tre aktuella dammarna innebär att Norrboåns funktion som lek- och uppväxtområde för bl.a. öring och den vattenlevande faunans möjligheter att fritt röra sig mellan Bysjön och dammen vid Lilla Malingens utlopp, inklusive biflöden som ansluter till berörd sträcka, kan säkerställas i berörd del av Norrboån. Möjliga habitat mellan Malingsdammen och Norrboån redogörs närmare för i Swecos förstudie av fiskväg vid Frötjärnsdammen, bilaga 4 till ansökan.

Ramdirektivet för vatten

Dammarna vid Lilla Malingen, Frötjärnen och Stenbergstjärnen är belägna i eller i anslutning till vattenförekomsten Norrboån – SE668553-145292. För nämnda vattenförekomst gäller miljö kvalitetsnormen god ekologisk status 2021. I förslag till miljö kvalitetsnormer för 2015-2021 föreslås ingen förändring av normen. Enligt den senaste klassningen 2014 är den ekologiska statusen dålig. Som skäl för klassningen anges bristande konnektivitet, flödesförändringar och morfologiska förändringar till följd av tidigare flottledsrensningar. När det gäller konnektiviteten anges

att nuvarande vandringshinder är av avgörande betydelse för den ekologiska statusen. Som åtgärder för att uppnå god ekologisk status anges bl.a. åtgärdande av vandringshinder och återskapande och bibehållande av ett ekologiskt anpassat flöde till Norrboån. När det gäller den biologiska kvalitetsfaktorn fisk är den klassad som dålig. Klassningen motiveras i VISS enligt följande.

"Fisksamhället bedöms uppvisa dålig status. Fiskbeståndets sammansättning och ekologiska funktion har förändrats fundamentalt. Fiskfaunan har längs betydande delar av vattendraget mer eller mindre dött ut på grund av att vattendraget längs dessa sträckor torrläggs helt periodvis. Strömvattenfiskfaunan (t ex öring) har nästan helt ersatts med utpräglad sjölevande som t ex abborre, gädda och mört, längs andra sträckor i vattendraget. Detta har skett till följd av att lämpliga livsmiljöer för strömvattenarter här har helt förvunnit sedan den tidigare vattendragssträckan dämmts upp så att strömhastighet och djupförhållanden förändrats till en sjömiljö, bl. a. med total avsaknad av de grunda strömsträckor som strömlevande fiskarter är beroende av för sin lek och tidiga uppväxt. Inga standardiserade fiskundersökningar har genomförts. Bedömningen har genomförts som en expertbedömning. Säkerheten i bedömningen bedöms vara god."

Sökandens bedömning är att fungerande faunapassager och ett ekologiskt anpassat flöde genom samtliga tre dammar är en förutsättning för att god ekologisk status ska kunna uppnås i berörda vattenförekomster.

Risker för miljön m.m.

Sökanden bedömer inte att det finns några risker ur miljösynpunkt att tillförsäkra Norrboån ett ekologiskt anpassat flöde och säkerställa fria vandringsvägar för den vattenlevande faunan. Denna bedömning stöds av mark- och miljödomstolens vid Nacka tingsrätt dom den 25 november 2014 i mål M 4217-13 angående godkännande i efterhand till återuppbyggnad och ändring Frötjärnsdammen. I domen gjorde domstolen bedömningen att det var miljömässigt motiverat och ekonomiskt rimligt att föreskriva ett villkor om minimitappning motsvarande minst medellågvattenföringen förbi nämnda damm. Ett ekologiskt anpassat flöde i Norrboån förut-

sätter att tillräcklig tappning sker genom samtliga tre dammar. Storleken på det tillrinnande vattnet vid Frötjärns och Stenbergstjärns utlopp är beroende av den tappning som sker genom dammen vid Lilla Malingens utlopp.

I komplettering daterad den 13 november 2015 anför sökanden att de har låtit Länsstyrelsen i Västernorrlands län, enheten för miljöutredningar och fiske, utreda behovet och nyttan av föreslagna villkor om minimitappning och vilka eventuella risker sådana villkor kan medföra för den omgivande miljön upp- och nedströms de i omprövningsansökan berörda dammarna, se bifogat utlåtande. Av utlåtandet framgår att en minimitappning motsvarande MLQ på årsbasis skulle medföra en betydande biologisk nytta i det aktuella vattensystemet och att det inte finns några risker av betydelse för negativ påverkan på den omgivande miljön, upp- och nedströms, av en sådan minimitappning. Tvärtom framhålls att en återgång till mer naturliga förhållanden i Norrboån/Malingsån är en förutsättning för den biologiska mångfalden i området.

Berörda fastigheter; Samråd

I komplettering daterad den 28 september 2015 anger sökanden att de bedömer att det inte finns några fastigheter, upp- eller nedströms, som påverkas negativt av att en kontinuerlig minimitappning, motsvarande MLQ, släpps förbi de båda dammarna. Behov av ytterligare samråd föreligger därför inte.

I komplettering daterad den 13 november 2015 anges att dammen vid Stenbergstjärns utlopp ligger inom fastigheten Ludvika Saxhyttan 1:27 och dammen vid Lilla Malingens utlopp inom ett område som enligt uppgift från Lantmäteriet utgör "outrett område", dvs. där ägandeförhållandena är oklara. Ludvika Saxhyttan 1:27 ägs av Västerbergslagens kraft AB.

Som tidigare anförts är det sökandens bedömning att några andra fastigheter, än de på vilka dammarna är belägna, inte är berörda av föreslagna villkor om minimitappning, se 9 kap. 2 § p. 3 lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.

Tilläggs kan att den minimitappning som föreslås ligger inom ramen för den reglering av Malingarna, Frötjärn och Stenbergstjärn som idag sker och som omfattas av de utslag/tillstånd som nu är föremål för omprövning. Det är således inte fråga om en ny eller ändrad reglering av sjöarna.

Då sökanden gjort bedömningen att den föreslagna minimitappningen inte kan medföra skador på enskilda fastigheter har något samråd inte skett med någon annan fastighetsägare än Västerbergslagens Kraft AB. Tilläggs kan att det inte föreligger någon formell samrådsskyldighet inför ansökningar om omprövning.

Övrigt

För att optimera nyttan av minimitappningen avser länsstyrelsen att vidta biotopvårdande åtgärder i det berörda vattensystemet.

INKOMNA YTTRANDEN

VBK

I yttrande den 15 februari 2016 anför VBK att minimitappningen innebär en inskränkning i rätten att reglera vattnet vid berörda dammar som i sin tur medför ett minskat produktionsvärde överstigande 5 % av den vattenkraft som enligt meddelade tillstånd kan tas ut vid Nyhammars kraftstation. De förslag till villkor som lämnats innebär att minst 240 l/s respektive 310 l/s ska släppas vid varje enskilt tillfälle med möjlighet för tillsynsmyndigheten att besluta om en annan fördelning under året med angivna mängder som årsmedelvärden. Eftersom elpriserna varierar under året med betydligt högre priser vintertid spelar minimitappningens fördelning under året roll vid beräkningen av det ersättningsbara beloppet. För att VBK ska kunna precisera sitt yrkande behöver det förtydligas hur minimitappningen ska fördelas under året. Ska ersättningen beräknas utifrån en jämn tappning året runt behöver villkoren justeras så att det framgår att tillsynsmyndigheten inte kan förordna om en fördelning som innebär större förluster än så framöver. Först när detta står

klart kommer VBK att kunna precisera sitt yrkande om ersättning för produktionsförluster.

I yttrande den 16 maj 2016 tilläggs. Inledningsvis vill VBK framhålla sin i grunden positiva inställning till att sökanden nu begagnar sig av omprövningsinstitutet som sig bör, för att åstadkomma förändringar av ett lagakraftvunnet tillstånd. VBK får vidare framhålla att bolaget godtagit de av kollegiet föreslagna minimitappningsvolymerna men att vissa förtydliganden och klarlägganden erfordras för att kunna beräkna det ersättningsgilla produktionsbortfallet.

Trots bolagets påpekande har sökanden inte förmått precisera hur man avser fördela tappningen under året. Även om omprövningsmål tenderar att få ett bristfälligt beslutsunderlag bör sökanden redogöra för behovet av en årstidsanpassad tappning och de miljömässiga konsekvenserna av en sådan fördelning.

Mark- och miljööverdomstolen har i ett avgörande den 12 februari 2014, mål M 1423-13, uttalat vilka krav som åtminstone bör kunna ställas på en omprövningsansökan av sökanden. I domen fastslås att det först och främst måste presenteras en grundlig miljöutredning som utvisar behovet av ändrade eller nya villkor och vilka risker sådana villkor i sin tur kan medföra för den omgivande miljön. Även kostnader som de yrkade nya villkoren för med sig för kraftverksägaren måste enligt domstolen beaktas vid den avvägning som ska göras enligt 2 kap. 7 § och 24 kap. 5 § sista stycket miljöbalken.

Enligt gällande rätt har en tillståndshavare i de fall som anges i 31 kap. 20 § miljöbalken rätt till ersättning vid omprövning. Denna lagstadgade rätt till ersättning som tillkommer en tillståndshavare ska enligt 21 § i samma kapitel utges av den som har begärt omprövningen. För ifrågasvarande omprövning gäller enligt 39 § 2 p. lagen (1998:811) om införande av miljöbalken att tillståndshavaren är skyldig att tåla en produktionsförlust motsvarande 5%.

Med anledning av vad sökanden påstår beträffande allmänna miljöpolitiska principer finner VBK endast skäl att erinra om att sådana beaktas i nödvändig omfattning i gällande rätt där en avvägning också skett mot andra tungt vägande principer.

I samband med införandet av miljöbalken konstaterade regeringen (prop. 1997/98:45, del 1, s. 550, 640 f.) att huvudprinciperna för rätten till ersättning vid rådighetsinskränkningar numera anges i grundlag varför utrymmet är snävt för en principiellt ändrad syn på ersättningsfrågorna. Vidare uttalade regeringen tydligt att ersättningsreglerna självfallet skall vara utformade så att de inte försämrar de regler för skydd av egendomsvärden som ansetts vara gällande hittills.

Någon lagkonflikt föreligger följaktligen inte och de argument sökanden framför till stöd för bestridande av bolagets lagstadgade ersättningsrätt saknar lagligt stöd.

Vad gäller beräkning av produktionsförlusten till följd av sökandens omprövningsansökan har VBK beräknat denna utifrån en jämn tappning under året av yrkad volym. Förlusten av förnybar elproduktion uppgår till 611 000 kWh/år, motsvarande drygt 20 % av kraftverkets årsproduktion. Med 5 % avdrag uppgår den ersättningsgilla förlusten av förnybar elproduktion till 580 450 kWh/år. Detta motsvarar ett värde av 261 202,50 kr/år och en kapitaliserad ersättningsgill förlust på 6 530 062,50 kr (enligt bilaga till yttrandet).

Den ersättningsgilla förlusten av förnybar elproduktion om 6 530 062,50 kr ska således utges av sökanden vid bifall till omprövningsansökan. Om sökanden ändrar yrkad minimitappningsvolym eller framställer yrkande om viss fördelning av tappningen under året kan detta inverka på framräknat belopp.

I ett slutligt yttrande den 30 januari 2017 anføres enligt följande.

Rätt till ersättning vid omprövning

Inledningsvis finner bolaget skäl att åter framhålla att den tydligt lagreglerade rätten till ersättning vid omprövning utgör ett tryggande av det i grundlag fastslagna skyd-

det för egendom. All grund saknas för sökandens försök att kringgå denna grundläggande rättighet och vad sökanden nu anför ändrar inte bolagets inställning som redovisats i tidigare yttranden den 15 februari 2016 och den 16 maj 2016.

Vad gäller sökandens yrkande om att föreslagna villkor skall anpassas till vad som ryms inom de 5% som bolaget är skyldigt att tåla utan ersättning godtas detta av VBK. Bolaget konstaterar att en sådan anpassning av kraven överensstämmer med vad som tidigare varit brukligt i omprövningssammanhang.

Den av sökanden ursprungligen yrkade minimitappningen om 310 l/s har av bolaget beräknats motsvara en produktionsförlust uppgående till drygt 20 % vid normalårsproduktionen 3 000 MWh i Nyhammars kraftverk. Mot bakgrund av sökandens justerade yrkande godtar VBK att minimitappningen anpassas utifrån de beräkningsmässiga förutsättningar som redovisats av bolaget i yttrande den 16 maj 2016 för att rymmas inom 5%.

För att maximera nyttan av denna minimitappning föreslår VBK att det efter överenskommelse mellan bolaget och länsstyrelsen sker en årstidsanpassning av tappningen för att åstadkomma största möjliga biologiska nytta samtidigt som inverkan på produktionen av förnybar energi så långt möjligt skall minimeras. Om enighet rörande sådan årstidsanpassning inte skulle kunna nås får frågan hänskjutas till domstolen för avgörande.

Vad gäller den utredning som sökanden låtit Fiskevårdsteknik utföra finner VBK skäl att påpeka vissa brister som inverkar på utförda beräkningar. I materialet har verkningsgraden i kraftverket bedömts vara 75 %. VBK har beräknat denna till 85 %. Anledning saknas att avvika från den av bolaget faktiskt beräknade verkningsgraden.

Om bortfallet av förnybar energiproduktion skall värderas bör ett medelpris under längre tid användas för att undvika att perioder med antingen mycket höga eller väldigt låga priser får stort genomslag. Av Miljööverdomstolens avgörande den 29

mars 2011, mål nr M 5404-09, framgår att Energimyndigheten uppskattat medelspotpriset för perioden 2010-2030 till 48 öre/kWh. Vid den värdering av produktionsförlusten som VBK gjort i yttrande den 16 maj 2016 har använts 45 öre/kWh.

Beträffande kalkylräntan, som används vid kapitalisering av produktionsförlusten, tillämpas i vattenkraftsammanhang enligt fast praxis en kalkylränta om 4 %. I Miljööverdomstolens ovan nämnda avgörande försökte Kammarkollegiet, utan framgång, avvika från denna praxis och tillämpa en högre kalkylränta. Det saknas i förevarande mål all anledning att frångå gällande praxis om 4 %.

Mot denna bakgrund anser VBK att de av bolaget redovisade beräkningsmässiga förutsättningarna skall läggas till grund för bestämmande av ersättningsfri andel och värdering av denna.

Gällande tillstånd

Vid ansökan om omprövning är det en förutsättning att det föreligger ett tillstånd som kan omprövas. I omprövningsfallen är det således redan fastslaget att verksamheten får bedrivas. I annat fall saknas skäl att ansöka om omprövning.

Tillstånd till Nyhammars kraftverk med tillhörande dammar och regleringar har lämnats genom utslag av Grangärde häradsrätt den 7 augusti 1915. Häradsrättens tillståndsprövning av kraftverket har skett enligt bestämmelserna i Kungliga förordningen om jordägares rätt över vattnet å hans grund; given Stockholms slott den 30 december 1880.

Av häradsrättens avgörande framgår tydligt att prövningen bl.a. avsett en ny elektrisk kraftstation. Det framgår vidare av avgörandet att vattenkraften avses att utnyttjas fullständigt genom att allt vatten från Norrboån och Abäcken leds till denna kraftstation.

De vattenföringsuppgifter som redogörs för i avgörandet avser vattendragets medelvattenföring. Även i senare avgöranden förekommande vattenföringsuppgifter

avser vattendragets medelvattenföring. Sökanden tolkar felaktigt dessa uppgifter som att det skulle handla om kraftverkets utbyggnadsvattenföring.

Häradsrätten har, som klart framgår av domens lydelse, behandlat och prövat frågan om tillåten vattenavledning. Det faktum att rätten till vattenavledning inte begränsats till ett visst maximalt mått innebär inte att frågan inte prövats. I äldre tillstånd är det vanligt förekommande att rätten till vattenavledning anges med likartade lydelse och utan att någon maximal avledning är angiven.

De skilda värderingar, intressen och formuleringar som förekommer i äldre domar samt det emellanåt, för dagens läsare, möjligen knapphändiga uttryckssättet jämfört med hur tillstånd och villkor idag formuleras för en vattenkraftanläggning kan dock vare sig på sakliga eller rättsliga grunder ifrågasättas.

Varken ikraftträdandet av vattenlagen (1918:523), nya vattenlagen (1983:291) eller miljöbalken (1998:808) har inneburit att tidigare meddelade tillstånd upphävts utan dessa äger fortsatt giltighet. Enligt 5 § i lagen (1998:811) om införande av miljöbalken fastslås bl.a. att tillstånd som meddelats enligt vattenlagen eller motsvarande bestämmelser i äldre lag skall fortsätta att gälla också efter miljöbalkens ikraftträdande. Besluten skall anses meddelade med stöd av motsvarande bestämmelser i miljöbalken. Dessa beslut omfattas således av rättskraft enligt 24 kap. 1 § miljöbalken.

Mot bakgrund av vad som nu redogjorts för kan nämnas avgörandet från Östersunds tingsrätt, mark- och miljödomstolen den 29 juni 2016, mål M 190-16. som rörde förbud mot att avleda mer än en viss mängd vatten genom ett kraftverk. Domstolen konstaterar följdriktigt i domskälen att eftersom det i tillståndsdomen för det aktuella kraftverket inte anges någon begränsning av hur stort vattenflöde som får avledas genom kraftverket innebär detta att domen ger verksamhetsutövaren fri rätt att avleda vatten genom kraftverket, dock med beaktande av dämmnings- och regleringsbestämmelserna.

Den tekniska utformning som Nyhammars kraftverk gavs vid uppförandet möjliggör i praktiken dock inte en högre utbyggnadsvattenföring än nominellt 3,5 m³/s. Sedan kraftverket uppfördes har detta inte ändrats på annat sätt än vad som lämnats tillstånd till genom senare domar varför utbyggnadsvattenföringen är oförändrad.

Av häradsrättens dom framgår vidare att det vid domstolens prövning utsågs en särskild person som hade i uppgift att bevaka talan till betryggande av det allmännas rätt. Med avseende på allmänna intressen framgår vidare av domen att det var ostridigt att det i vattendraget varken fanns kungsådra, allmän flottled eller farled och att det inte heller idkades fiske av någon betydenhet eller att det vid dammbyggnaderna fanns anordning för fiskens fria gång. Den särskilda föreskrift som meddelats rörande vattenbortledning från Norrboån saknar koppling till allmänna intressen, vilket sökanden missuppfattat. Som tydligt framgår av domen har föreskriften meddelats för att värna ett antal jordägares berättigade intressen på den aktuella sträckan.

Någon oklarhet rörande att såväl allmänna som enskilda intressen och fiskeintressen varit föremål för domstolens prövning föreligger således inte.

Sökandens påstående om att det skulle krävas ett särskilt beslut om befrielse från åtgärder till förmån för fisket grundas på ett missförstånd. Vid tillståndsprövningar enligt äldre rätt föreskrevs åtgärder till förmån för fisket om detta var nödvändigt. Saknades behov av åtgärder med hänsyn till förhållandena i vattendraget meddelades inte några villkor. Ett behovsstyrt villkorsföreskrivande har varit utgångspunkten i äldre lagstiftning och är det fortfarande enligt dagens bestämmelser.

Mot bakgrund av vad som redovisats ovan kan det inte föreligga någon oklarhet beträffande att befintlig anläggning omfattas av tillstånd och att relevanta frågor avseende verksamheten är rättskraftigt avgjorda. All grund saknas därmed för sökanden första- och andrahandsyrkande varför dessa bör avslås.

Därtill anförs i yttrande av den 8 maj 2017 i korthet att rådighet är en grundläggande förutsättning för tillstånd till vattenverksamhet. Detta gäller enligt nuvarande lagstiftning och har även gällt enligt tidigare vattenrättslig lagstiftning. Erforderlig rådighet har förelegat vid meddelande av 1915 års tillstånd genom äganderätt. Vid senare genomförd försäljning av viss egendom har fortsatt rådighet säkerställts genom upprättat servitutsavtal. Någon oklarhet kring att rådighet föreligger för den tillståndgivna verksamheten finns således inte.

Naturvårdsverket och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har meddelat att de avstår från att lämna synpunkter i målet.

Nämnden har anfört att Norrboån är torrlagd vissa tider och uppvisar låg ekologisk status. I och med de flöden som föreslås i ansökan så skulle ett sammanhängande flöde uppstå som skulle vara värdefullt ur ekologisk synpunkt. De aktuella vattendomarna är gamla och har tillkommit för andra omständigheter än idag. Det är angeläget att sådana domar omprövas och ges en modern utformning.

I ett senare yttrande (daterat den 14 december 2016) anförs att nämnden stöder de villkor som anges i ansökan om omprövning. Det innebär således minst 240 l/s vid Lilla Malingens utlopp och 310 l/s vid Stenbergstjärnens utlopp. Nämnden bedömer att dessa villkor är sakligt grundade vad gäller möjligheten att upp nå god ekologisk status. I Ludvika kommun är de flesta vattendrag med i något regleringssystem innebärande att brister i ekologisk status på grund av vandringshinder är ett stort problem. Detta är då påtagligt för Norrboån som tidvis är helt utan vattenflöde.

Ett beslut grundat på 5 % av värdet för elproduktionen och grundat på ersättningsfrihet är ett andrahandsalternativ. Nämnden förmår inte att bedöma om det ger god ekologisk status.

SÖKANDENS BEMÖTANDE

I bemötande den 22 mars 2016 anför sökanden enligt följande. Av VBK:s yttrande (av den 15 februari 2016) framgår att bolaget godtar föreslagna nivåer på minimi-

tappning. VBK motsätter sig dock att frågan om tappningens fördelning under året delegeras till tillsynsmyndigheten då det, enligt bolaget, är nödvändigt att det klargörs hur tappningen ska fördelas under året för att kunna beräkna ersättningen enligt 31 kap. 20 och 22 §§ miljöbalken,

Sökanden vidhåller att det är lämpligt att frågan om tappningens fördelning under året delegeras till tillsynsmyndigheten. I mål som gäller anläggningar för vattenkraft är det etablerade praxis att hantera frågan på detta sätt, se bl.a. Mark och miljööverdomstolens dom den 16 december i mål M 11425-14 angående Frötjärns regleringsdamm i Norrboån.

Skälet till att tappningens fördelning under året brukar delegeras till tillsynsmyndigheten är att tillräckligt underlag ofta saknas när domstolen prövar ansökan. Normalt krävs provtappningar/hydrauliska beräkningar och uppföljande studier av hur olika tappningar påverkar den akvatiska miljön i berörda vattenområden för att kunna göra en korrekt bedömning av vilken tappningsfördelning som är mest lämplig ur miljösynpunkt. De uppföljande studierna, som sker inom ramen för egenkontrollen, behöver ofta ske under flera års tid för att resultaten ska bli tillförlitliga.

VBK begär ersättning för produktionsförlust med belopp som bolaget avser att precisera senare. Sökanden bestrider att rätt till sådan ersättning föreligger.

Av ersättningsbestämmelserna i 31 kap. 20 och 22 §§ miljöbalken framgår att ersättning lämnas för inskränkning i produktionsvärdet av den vattenkraft som enligt meddelade tillstånd kan tas ut vid berört eller berörda vattenkraftverk.

En förutsättning för att ersättningsskyldighet ska komma i fråga är att omprövningen avser frågor som omfattas av rättskraft enligt 24 kap. 1 § miljöbalken, dvs. har prövats inom ramen för det eller de tillstånd som gäller för verksamheten. Om en fråga inte har prövats finns det inget hinder för tillsynsinskrivande enligt 26 kap. 9 § miljöbalken, se bl.a. prop. 1997/98:45 del 2 s. 272. Detta måste enligt sökandens uppfattning innebära att någon ersättningsrätt inte kan komma ifråga när en omprövning leder till villkor i frågor som inte är rättskraftigt prövade.

När det gäller frågan om fiskens fria upp- och nedgång är det, för att ersättnings-skyldighet ska komma ifråga, en särskild förutsättning att befrielse har meddelats från det ovillkorliga kravet på att en vattenanläggning inte får hindra fiskens fria upp- och nedgång, se 6 § i 1880 års förordning. om jordägares rätt över vatten å hans grund i dess lydelse den 1 januari 1897, 2 kap. 18 § ÄVL, 3 kap. 11 § VL och 11 kap. 8 § MB. En sådan befrielse kräver ett särskilt beslut.

Vidare förutsätter rätt till ersättning, enligt sökandens uppfattning, att omprövning- en avser åtgärder som går längre än vad som är rimligt att kräva med stöd av de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken och vad som krävs för att leva upp till ramdirektivet för vatten. Hänsynsreglerna och ramdirektivet för vatten bygger på principen om att förorenaren betalar (Polluters Pays Principle) vilken innebär att det är den som förorsakar miljöstörningar som betalar för de åtgärder som krävs för att bibehålla en acceptabel miljö, se bl.a. prop. 1997/98:45 del 1 s. 213 f. Polluters Pays Principle härrör från artikel 191 EU-fördraget och är en av grundstenarna i EU:s miljö rätt. Sökanden anser att en eventuell lagkonflikt mellan Polluters Pays Princip- le och 31 kap. 20 § miljöbalken ska lösas enligt principen om att EU-rätt går före nationell rätt.

Föreslagna villkor är nödvändiga för att verksamheten ska leva upp till ramdirektiv- et för vatten och ligger väl inom ramen för vad som är rimligt att kräva med stöd av hänsynsreglerna, se bl.a. Mark- och miljööverdomstolens dom den 16 december i mål M 11425-14 angående Frötjärns regleringsdamm i Norrboån. Någon befrielse från det ovillkorliga kravet på att en vattenanläggning inte får hindra fiskens fria upp- och nedgång har, såvitt sökanden känner till, inte meddelats. Av de för om- prövningen aktuella tillstånden framgår inte på något sätt att frågan om åtgärder för att undvika eller begränsa skador på det allmänna miljö- och fiskeintresset har varit föremål för häradsrättens prövning. Tvärtom anges i 1915 års utslag att avledning av vatten inte får ske på sådant sätt att annans av vattnet beroende rätt kränks. Med annan avses bl.a. det allmänna fiskeintresset. Av dessa skäl föreligger, enligt bola- gets uppfattning, inte någon ersättnings-skyldighet för eventuell produktionsförlust.

I bemötande från Kammarkollegiet den 30 maj 2016 tilläggs. Av yttrande den 16 maj framgår att VBK inte anser att principen om att förorenaren betalar (PPP) gäller vid omprövning av tillstånd till vattenverksamhet och att någon lagkonflikt mellan denna princip och ersättningsbestämmelsen i 31 kap. 20 § miljöbalken därmed föreligger. Sökanden vidhåller att PPP, som är införd i svensk rätt genom bl.a. de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken och 11 kap. 8 § miljöbalken, gäller vid omprövning av tillstånd till vattenverksamhet, att det i detta fall föreligger en lagkonflikt mellan PPP och ersättningsbestämmelsen i 31 kap. 20 § miljöbalken och att PPP har företräde enligt principen om EU-rättens företräde.

När det gäller övriga invändningar mot att ersättningsskyldighet föreligger (att det saknas ett rättskraftigt tillstånd att skada naturmiljön och det allmänna fiskeintresset i Norrboån och att befrielse från 6 § i 1880 års vattenrättsförordning inte har meddelats) anser VBK att dessa invändningar "saknar grund". Vad VBK menar med detta redovisas inte. VBK bemöter inte heller invändningarna i sak eller redovisar något underlag (bevisning) till stöd för att det skulle finnas ett rättskraftigt tillstånd att skada naturmiljön och det allmänna fiskeintresset i Norrboån. Sökanden vidhåller att en grundläggande förutsättning för att ersättningsbestämmelsen i 31 kap. 20 § miljöbalken ska vara tillämplig är att omprövningsansökan bryter igenom frågor som är rättskraftigt prövade.

Bevisbördan för vad som har prövats, dvs. omfattas av rättskraften enligt 24 kap. 1 § miljöbalken, ligger på VBK i egenskap av verksamhetsutövare. Då VBK inte har presenterat någon bevisning till stöd för att frågan om verksamhetens påverkan på naturmiljön och det allmänna fiskeintresset i Norrboån har prövats ska domstolen, vid bedömningen av om 31 kap. 20 § miljöbalken är tillämplig, utgå ifrån att det inte finns något rättskraftigt tillstånd att skada naturmiljön och det allmänna fiskeintresset i Norrboån.

För att 31 kap. 20 § miljöbalken ska vara tillämplig krävs, utöver att omprövningen måste avse frågor som är rättskraftigt prövade, att det finns ett tillstånd för det eller

de kraftverk som berörs av omprövningen. Detta framgår av ordalydelsen i 31 kap. 20 § miljöbalken jämfört med punkten 2 i 31 kap. 22 § miljöbalken. Sistnämnda bestämmelse hänvisar till produktionsvärdet av den vattenkraft som enligt meddelade tillstånd kan tas ut vid berörda vattenkraftverk.

VBK har inte presenterat någon bevisning för eller ens påstått att det skulle finnas ett tillstånd för Nyhammars kraftverk och driften av detta. Då bevisbördan för att det finns ett giltigt tillstånd, ligger på verksamhetsutövaren (se bl.a. Mark- och miljööverdomstolens dom i mål M 632-14 ang. Blanka ströms kraftverk) har domstolen i sin bedömning av om 31 kap. 20 § miljöbalken är tillämplig att utgå ifrån att Nyhammars kraftverk och driften av detta inte har tillstånd.

Sökandens inställning i frågan om ersättningsskyldighet föreligger kan således sammanfattas på följande sätt.

1. Det föreligger en lagkonflikt mellan PPP och ersättningsbestämmelsen i 31 kap. 20 § miljöbalken. Principen om EU-rättens företräde innebär att PPP gäller före 31 kap. 20 § miljöbalken.
2. Det är inte visat att det finns ett rättskraftigt tillstånd att skada naturmiljön och det allmänna fiskeintresset i Norrboån,
3. Det är inte visat att det finns ett tillstånd för Nyhammars kraftverk och driften av detta.

Punkt 1-3 ovan leder, var för sig, till slutsatsen att ersättningsbestämmelsen i 31 kap. 20 § miljöbalken inte är tillämplig. Ersättningsskyldighet föreligger därmed inte och det framförda ersättningsyrkandet ska till följd härav ogillas.

I yttrande den 20 oktober 2016 tilläggs följande. Sökanden har i ansökan om omprövning yrkat att häradsrättens utslag från 1904 respektive 1915 omprövas och föreslagit nya villkor. Avsikten har aldrig varit att föreslå villkor som utlöser en skyldighet att utge ersättning enligt 31 kap. miljöbalken. Sökandens bedömning har dock hela tiden varit och är alltså att de föreslagna villkoren inte utlöser någon sådan skyldighet. För det fall domstolen inte delar denna bedömning står det natur-

ligvis domstolen fritt att föreskriva andra villkor än de föreslagna eller avslå ansökan. T.ex. skulle domstolen kunna föreskriva villkor om en minimitappning som är lägre än de volymer som föreslagits i omprövningsansökan (310 respektive 240 l/s).

Det nyss sagda innebär således att domstolen, om den skulle finna att föreslagna villkor utlöser en skyldighet att utge ersättning enligt 31 kap. miljöbalken vid bifall till omprövningsansökan, inte ska föreskriva föreslagna villkor och döma ut ersättning. I stället ska domstolen vid en sådan bedömning antingen föreskriva villkor som ryms inom den ersättningsfria delen enligt 31 kap. 22 § miljöbalken eller avslå ansökan.

Med anledning av vad som nyss anförts har sökanden gått igenom tillstånden och akterna i de mål som berör verksamheten vid Nyhammars kraftverk. De tillstånd som gåtts igenom är Grangärde häradsrätts utslag den 29 november 1904, Grangärde häradsrätts utslag den 7 augusti 1915, Vattendomstolens vid Stockholms tingsrätt dom den 8 oktober 1986 i mål VA 51/86 samt Vattendomstolens vid Stockholms tingsrätt dom den 7 maj 1996 i mål VA 84/95.

Sökanden har vid genomgången av dessa tillstånd och akter inte kunnat finna att något tillstånd till Nyhammars kraftstation med tillhörande anläggningsdelar har meddelats eller att anläggningen har lagligförklarats. Kammarkollegiet och länsstyrelsen har inte heller kunnat finna någon ritning eller teknisk beskrivning över anläggningen vid uppförandet. I ansökan inför 1986 års tillstånd har dock VBK uppgett att kraftstationens utbyggnadsvattenföring (avbördningsförmåga) är 2 m³/s. I underhandskontakter med länsstyrelsen har även uppgifter om en utbyggnadsvattenföring på 3 respektive 3,5 m³/s figurerat. Dessa uppgifter har dock inte kunnat verifieras i de tillstånd och handlingar som sökanden har gått igenom.

Sökanden har i syfte att bedöma vilka villkor som skulle kunna bli aktuella om domstolen finner att föreslagna villkor utlöser en skyldighet att utge ersättning enligt 31 kap. miljöbalken, gett Mats Hebrand från Fiskevårdsteknik AB i uppdrag

beräkna den ersättningsfria volymen vatten med utgångspunkt i en utbyggnadsvattenföring på 2, 3 respektive 3,5 m³/s. Beräkningarna utgår ifrån antagandet att det finns ett tillstånd till Nyhammars kraftverk och att verksamhetens inverkan på allmänna intressen i Norrboån är rättskraftigt prövad, d.v.s. rätt till nolltappning föreligger.

I yttrande daterat den 30 november 2016 anför Kammarkollegiet slutligen följande.

Skäl för avvisning av VBK:s ersättningsyrkande

Nyhammars kraftverk saknar tillstånd och de frågor som omprövningen avser ligger utanför det som har prövats i 1904 och 1915 års utslag. VBK:s ersättningsyrkande kan därför inte prövas i detta mål och ska till följd härav avvisas.

Skälen för bedömningen att Nyhammars kraftverk saknar tillstånd och att de frågor som omprövningen avser inte är rättskraftigt prövade kan sammanfattas enligt följande.

Ersättningsbestämmelsen i 31 kap. 20 § miljöbalken är tillämplig på villkor och bestämmelser som avser rättskraftigt prövade frågor, dvs. frågor som har prövats i det tillstånd som omprövas. Av 31 kap. 20 och 22 §§ miljöbalken framgår att ersättning utgår för produktionsförlust som "enligt meddelade tillstånd" kan tas ut vid berörda kraftverk. Att det finns ett tillstånd för det eller de kraftverk som berörs av en omprövning är således en förutsättning för att ersättning ska kunna utgå enligt 31 kap. 20 § miljöbalken. Utan ett sådant tillstånd är det inte heller möjligt att beräkna den ersättningsfria volymen vatten enligt 31 kap. 22 § miljöbalken.

Rättskraftens omfattning i 1904 och 1915 års utslag

Rättskraftens omfattning av tillstånd som meddelats före miljöbalken framgår av 24 kap. 1 § miljöbalken. Av nämnda bestämmelse följer att rättskraften är begränsad till de frågor som "har prövats" i domen eller beslutet. När det gäller frågor som ligger utanför det som har prövats i ett tillstånd finns inget skydd mot nya krav som är motiverade enligt de allmänna hänsynsreglerna.

1904 och 1915 års utslag är meddelade enligt 1880 års förordning om jordägares rätt över vattnet å hans grund (VF). Av 6 § i förordningen i dess lydelse den 1 januari 1897 framgår att en damm skulle vara inrättad på sådant sätt att fisken fria upp- och nedgång inte hindrades när detta var "av nöden". Med det sistnämnda avsågs vattendrag där fisken hade sin gång.

Enligt bestämmelsens andra stycke kunde befrielse från skyldigheten enligt första stycket meddelas om den skada som ett hindrande av fiskens gång skulle innebära för fisket bedömdes vara ringa i förhållande till nyttan av byggnaden. I 1915 års utslag saknas ett beslut om befrielse från kraven i 6 § VF när det gäller det allmänna fisket i Norrboån. Utslaget innehåller inte heller några föreskrifter som tar sikte på motstående allmänna intressen i Norrboån, jmf. NJA 1941 s. 693.

I utslaget anges att bortledning av vatten från Norrboån till Abäcken inte får ske på sådant sätt att "annans av denna vattendrägt möjligen beroende rätt icke därigenom kränkes". Denna skrivning visar tydligt att någon bedömning av verksamhetens inverkan på motstående allmänna intressen i Norrboån inte gjordes i samband med häradsrättens prövning och att det inte var aktuellt att meddela befrielse från kravet i 6 § VF. Det faktum att det under senare delen av 1900-talet uppförts fiskvägar vid såväl dammen vid Frötjärnens utlopp som den vid Stenbergstjärnens utlopp mot Norrboån visar att Norrboån utgjorde och alltjämt utgör en viktig led för fiskens gång och att någon befrielse från kraven i 6 § VF aldrig har meddelats.

Nyhammars kraftverk

I ett tillstånd till vattenverksamhet anges uttryckligen vilken eller vilka vattenverksamheter som tillståndet gäller för. När tillståndet avser byggande i vatten framgår vattenanläggningens tekniska utformning normalt av det allmänna villkoret genom en hänvisning till ansökningshandlingarna.

Av ett tillstånd till vattenverksamhet framgår vidare vilka villkor och begränsningar som gäller för verksamheten, t.ex. hur mycket vatten som maximalt får avledas ge-

nom turbin, skyldighet att släppa vatten förbi kraftverket till förmån för andra intressen, skyldighet att anordna en fiskpassage, fingaller m.m.

De tillstånd som omprövningsansökan avser innehåller inte något uttryckligt tillstånd till Nyhammars kraftverk eller villkor till skydd för andra intressen. I 1915 års utslag meddelas tillstånd att bortleda vatten från Norrboån till förmån för industriella anläggningar invid eller i närheten av Abäcken. Av Mark- och miljööverdomstolens dom den 16 oktober 2013 i mål M 632-13 framgår att ett sådant tillstånd inte utgör tillstånd till de anläggningar till vars förmån regleringen utförs.

Av 1915 års utslag och ansökan i det målet framgår att de anläggningar till vars förmån vattenbortledningen sker redan var uppförda och tagna i drift när tillståndsansökan gjordes. Av utslaget och ansökningshandlingarna framgår inte att något yrkande om lagligförklaring eller tillstånd till kraftverket framställdes i målet. Av utslaget framgår inte heller att Nyhammars kraftverk och därtill hörande anläggningsdelar på något sätt varit föremål för häradsrättens prövning. Vidare saknas tekniska uppgifter som möjliggör en beräkning av kraftverkets utbyggnadsvattenföring vid tidpunkten för idrifttagande, såsom t.ex. uppgift om turbinstorlek och dimensioner på tub och intag. Det är således, utifrån de uppgifter som redovisas i 1915 års utslag och ansökningshandlingarna i det målet, inte möjligt att bedöma vilken utbyggnadsvattenföring Nyhammars kraftverk hade i samband med idrifttagandet eller om kraftverket har förändrats i förhållande till hur det såg ut vid denna tidpunkt.

För det fall det finns ett tillstånd för Nyhammars kraftverk borde det finnas en dom eller ett utslag där kraftverket och driften av detta har lagligförklarats eller tillståndsprövats. Kammarkollegiet och länsstyrelsen känner dock inte till att någon sådan dom/utslag har meddelats.

Skäl för ogillande av VBK:s ersättningsyrkande

De villkor som föreslås i omprövningsansökan ligger inom ramen för vad som är rimligt att kräva med stöd av de allmänna hänsynsreglerna och 11 kap. 8 § miljö-

balken. De föreslagna villkoren är vidare nödvändiga för att tillstånden ska leva upp till kraven i ramdirektivet för vatten. Hänsynsreglerna, 11 kap. 8 § miljöbalken och ramdirektivet för vatten bygger alla på principen om att förorenaren betalar (Polluters Pays Principle) vilken innebär att det är den som förorsakar miljöstörningar som betalar för de åtgärder som krävs för att bibehålla en acceptabel miljö, se bl.a. prop. 1997/98:45 del 1 s. 213 f. Polluters Pays Principle härrör från artikel 191 i EU-fördraget och är en av grundstenarna i EU:s miljö rätt. Enligt sökanden föreligger det, i detta fall, en lagkonflikt mellan hänsynsreglerna och 11 kap. 8 § miljöbalken å ena sidan och ersättningsbestämmelsen i 31 kap. 20 § miljöbalken å andra sidan. Principen om EU-rättens företräde innebär hänsynsreglerna och 11 kap. 8 § miljöbalken ska tillämpas före ersättningsbestämmelsen i 31 kap. 20 § miljöbalken i en sådan situation. VBK:s yrkande om ersättning ska av dessa skäl ogillas.

Skäl för att domstolen bör föreskriva villkor som motsvarar 5 procent av produktionsvärdet

Av 39 § i lag (1998:811) om införande av miljöbalken och 31 kap. 22 § miljöbalken framgår att den som har tillstånd till ett vattenkraftverk meddelat enligt VF är skyldig att utan ersättning avstå 5 procent av produktionsvärdet av den vattenkraft som enligt tillståndet kan tas ut vid kraftverket till förmån för bl.a. det allmänna fiskeintresset. För det fall domstolen skulle finna att det saknas skäl att avvisa eller avslå VBK:s ersättningsyrkande anser sökanden att domstolen bör föreskriva villkor som motsvarar den ersättningsfria delen.

Förslag på villkor

Sökanden vidhåller de förslag på villkor som föreslås i omprövningsansökan.

För det fall domstolen inte skulle finna skäl att avvisa eller avslå VBK:s ersättningsyrkande har sökanden tagit fram förslag på villkor som motsvarar 5 procent av produktionsvärdet av den vattenkraft som enligt meddelade tillstånd kan tas ut vid Nyhammars kraftverk. Villkorsförslagen utgår ifrån en utbyggnadsvattenföring på 2, 3 respektive 3,5 m³/s och grundar sig på de beräkningar av produktionsförlust som Mats Hebrand gjort på uppdrag av Kammarkollegiet.

Sökanden anser, för det fall att det finns ett tillstånd för Nyhammars kraftverk, att utbyggnadsvattenföringen måste anses vara 2 m³/s. Skälet till detta är att vattendomstolens dom 1986 i mål VA 84/95, som avser tillstånd till ombyggnad av och uppförande av fiskväg vid dammen vid Stenbergstjärnens utlopp mot Norrboån, utgår ifrån denna volym vatten, se yttrandet den 20 oktober 2016.

I yttrande den 26 april 2017 anføres i korthet att sökanden bestrider att VBK har råddighet att överleda/bortleda vatten från Norrboån till Abäcken till skada för enskilda och allmänna intressen i Norrboån nedströms Stenbergstjärndammen. Ersättningsyrkandet ska därför även på denna grund avvisas eller avslås.

MÅLETS HANTERING

Målet inkom till mark- och miljödomstolen den 21 april 2015. Under målets handläggning har relativt omfattande skriftväxling skett. Huvudförhandling har genomförts den 24 maj 2017.

Yrkande om mellandom

I yttrande daterat den 22 mars 2016 yrkar sökanden att frågan om ersättningskyldighet i enlighet med vad yrkats av VBK avgörs i mellandom. Tema för mellandom föreslogs till; *Är Kammarkollegiet och Länsstyrelsen i Dalarnas län ersättningskyldiga i och för sig för minskat produktionsvärde vid Nyhammars kraftverk om de tillstånd som omprövningen avser förenas med villkor om minimitappning?*

Mark- och miljödomstolen avslog i beslut den 7 juni 2016 yrkande om mellandom.

Begäran om syn

I yttrande daterat den 3 februari 2017 yrkar sökanden att målet sätts ut till huvudförhandling samt föreslår att domstolen i samband med huvudförhandlingen håller syn på platsen.

Mark- och miljödomstolen avslog i beslut den 15 februari 2017 yrkandet om syn på platsen.

Skriftväxling inför huvudförhandling

Sökanden har i inlaga den 15 maj 2015 tillagt följande. För det fall domstolen skulle finna 1904 och 1915 års utslag inte utgör tillstånd till vattenverksamhet eller att 1915 års tillstånd inte gäller till följd av att berörda markägare inte har lämnat sitt medgivande till att skada deras enskilda intressen har sökanden ingen erinran mot att ansökan avvisas.

DOMSKÄL

Så som sökanden fört sin talan har mark- och miljödomstolen först att besluta om rättskraftiga tillstånd finns för pågående vattenverksamhet och därefter att besluta om VBK har rätt till ersättning eller ej för produktionsförlust.

I ett efterföljande steg har därefter domstolen att besluta i sak om bland annat tillåtlighet och föreslagna villkor för verksamheten samt eventuell storlek på ersättning för produktionsförlust.

Finns rättskraftiga tillstånd för nu aktuella pågående vattenverksamheter?

Mark- och miljödomstolen finner med stöd i utredningen i målet att 1904 års utslag ger VBK rätt att med nu befintlig damm hålla vattnet i sjön Lilla Malingen uppdamt till en viss högsta nivå samt att detta kan ske utan att förnärma allmän eller enskild rätt.

Mark- och miljödomstolen finner med stöd i utredningen i målet att 1915 års utslag ger VBK rätt att från en byggd damm avleda vatten genom en kanal och tub till en elektrisk kraftstation. Av utslaget framgår att den så kallade Nydammen består av två delar: vattenintaget till Abäcken och den egentliga dammen mot Norrboån. Dammbyggnaden mot Norrboån är i utförande beskriven i text i utslaget. I utslaget anges även att sökandebolaget vore ägare till strandremsorna utefter Norrboån i hela dess sträckning ned till Bysjön.

Sammanfattningsvis finner mark- och miljödomstolen att rättskraftiga tillstånd föreligger för de nu pågående vattenverksamheterna i form av dämningar och avledande av ytvatten för kraftproduktion.

Har VBK rätt till ersättning för produktionsförlust?

Mark- och miljödomstolen finner med stöd i utredningen i målet att de äldre utslagen innefattat samtliga delar i fråga om vattenverksamhetens påverkan på såväl enskilda som allmänna intressen varför någon inskränkning i rättskraft med denna grund ej föreligger. VBK har därmed i och för sig rätt till ersättning för den produktionsförlust som överstiger de 5 % bolaget är skyldigt att tåla utan ersättning enligt 31 kap. 22 § miljöbalken.

Tillåtlighet; Villkor m.m.

Så som sökanden har fört sin talan ska domstolen för det fall domstolen inte finner skäl att avvisa eller ogilla VBK:s yrkande om ersättning, föreskriva villkor om att en vattenmängd som motsvarar 5 % av produktionsvärdet av den vattenkraft som enligt meddelade tillstånd kan tas vid Nyhammars kraftverk ska utgöra minimitappning.

Så som sökanden anfört vid huvudförhandlingen innebär detta en minimitappning om 135 l/s vid Malingsdammen respektive 175 l/s vid Stenbergstjärnsdammen om kraftstationens utbyggnadsvattenföring (avbördningsförmåga) ska anses vara 2 m³/s eller 90 l/s vid Malingsdammen respektive 115 l/s vid Stenbergstjärnsdammen om utbyggnadsvattenföringen ska anses vara 3 eller 3,5 m³/s. VBK har å sin sida anfört att vattenmängden som motsvarar 5 % ska motsvara en minimitappning om 58,9 l/s vid Malingsdammen respektive 76,1 l/s vid Stenbergstjärnsdammen.

Mark- och miljödomstolen finner att det är ostridigt i målet att en minimitappning som justeras för att en ersättningskyldighet inte ska infalla – i enlighet med vad som yrkats i sistahandyrkandet – även innebär att den beslutade miljö kvalitetsnormen för vattenförekomsten inte kan uppfyllas. Ett medgivet tillstånd med justerad

minimitappning strider därmed mot vad som anges i 2 kap. 7 § 3 stycket miljöbalken. Hinder föreligger därmed redan av detta skäl att bifalla ansökan så som yrkanden har utformats.

En förutsättning för att få bedriva vattenverksamhet är att verksamhetens fördelar från allmän och enskild synpunkt överväger kostnaderna och skadorna av denna, se 11 kap. 6 § miljöbalken. En ombyggnad i enlighet med ansökan, vilken resulterar i att efterfrågade miljöeffekter inte uppfylls vid justerad minimitappning, kan enligt domstolens uppfattning inte anses vara vare sig miljömässigt motiverad eller ekonomiskt rimlig. Hinder föreligger därmed även av denna anledning till att medge vad som yrkats varför ansökan sammanfattningsvis ska avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (DV425)

Överklagande senast den 13 juli 2017. Prövningstillstånd krävs.

Peter Winge

Ola Lindstrand

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Peter Winge, ordförande, och tekniska rådet Ola Lindstrand samt de särskilda ledamöterna Ronald Bergman och Sture Hansson.

SVERIGES DOMSTOLAR

ANVISNING FÖR HUR MAN ÖVERKLAGAR - DOM I MÅL DÄR MARK- OCH MILJÖDOMSTOLEN ÄR FÖRSTA INSTANS

Den som vill överklaga mark- och miljödomstolens dom ska göra detta skriftligen. **Skrivelsen ska skickas eller lämnas till mark- och miljödomstolen.** Överklagandet prövas av Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt.

Överklagandet ska ha kommit in till mark- och miljödomstolen **inom tre veckor** från domens datum. Sista dagen för överklagande finns angiven på sista sidan i domen.

Har ena parten överklagat domen i rätt tid, får också motparten överklaga domen (s.k. **anslutningsöverklagande**) även om den vanliga tiden för överklagande har gått ut. Överklagandet ska också i detta fall skickas eller lämnas till mark- och miljödomstolen och det måste ha kommit in till mark- och miljödomstolen **inom en vecka** från den i domen angivna sista dagen för överklagande. Om det första överklagandet återkallas eller förfaller kan inte heller anslutningsöverklagandet prövas.

För att ett överklagande ska kunna tas upp krävs att Mark- och miljööverdomstolen lämnar **prövningstillstånd**. Det görs om:

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står mark- och miljödomstolens avgörande fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Mark- och miljööverdomstolen varför klaganden anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla uppgifter om:

1. den dom som överklagas med angivande av mark- och miljödomstolens namn samt datum för domen och målnummer,
2. den ändring av mark- och miljödomstolens dom som klaganden vill få till stånd,
3. grunderna (skälen) för överklagandet och i vilket avseende mark- och miljödomstolens domskäl enligt klagandens mening är oriktiga,
4. de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
5. de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis.

Har en omständighet eller ett bevis som åberopas i Mark- och miljööverdomstolen inte lagts fram tidigare, ska klaganden förklara anledningen till omständigheten eller beviset inte åberopats i mark- och miljödomstolen. **Skriftliga bevis** som inte lagts fram tidigare ska ges in samtidigt med överklagandet. Vill klaganden att det ska hållas ett förnyat förhör eller en förnyad syn på stället, ska han eller hon ange det och skälen till detta. Klaganden ska också ange om han eller hon vill att motparten ska infinna sig personligen vid huvudförhandling i Mark- och miljööverdomstolen.

Skrivelsen ska vara undertecknad av klaganden eller hans/hennes ombud.

Om ni tidigare informerats om att **förenklad delgivning** kan komma att användas med er i målet/ärendet, kan sådant delgivningssätt också komma att användas med er i högre instanser om någon överklagar avgörandet dit.

Ytterligare upplysningar lämnas av mark- och miljödomstolen. Adress och telefonnummer finns på första sidan av domen.

Hur man överklagar Mark- och miljööverdomstolens avgörande

Den som vill överklaga Mark- och miljööverdomstolens avgörande ska göra det genom att skriva till Högsta domstolen. Överklagandet ska dock skickas eller lämnas till Mark- och miljööverdomstolen.

Senaste tid för att överklaga

Överklagandet ska ha kommit in till Mark- och miljööverdomstolen senast den dag som anges i slutet av Mark- och miljööverdomstolens avgörande.

Beslut om häktning, restriktioner enligt 24 kap. 5 a § rättegångsbalken eller reseförbud får överklagas utan tidsbegränsning.

Om överklagandet har kommit in i rätt tid, skickar Mark- och miljööverdomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Högsta domstolen.

Prövningstillstånd i Högsta domstolen

Det krävs prövningstillstånd för att Högsta domstolen ska pröva ett överklagande. Högsta domstolen får meddela prövningsstillstånd endast om

1. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen eller om
2. det finns synnerliga skäl till sådan prövning, så som att det finns grund för resning, att domvilla förekommit eller att målets utgång i Mark- och

miljööverdomstolen uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Överklagandets innehåll

Överklagandet ska innehålla uppgifter om

1. klagandens namn, adress och telefonnummer,
2. det avgörande som överklagas (domstolens namn och avdelning samt dag för avgörandet och målnummer),
3. den ändring i avgörandet som klaganden begär,
4. de skäl som klaganden vill ange för att avgörandet ska ändras,
5. de skäl som klaganden vill ange för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
6. de bevis som klaganden åberopar och vad som ska bevisas med varje bevis.

Förenklad delgivning

Om målet överklagas kan Högsta domstolen använda förenklad delgivning vid utskick av handlingar i målet, under förutsättning att mottagaren där eller i någon tidigare instans har fått information om sådan delgivning.

Mer information

För information om rättegången i Högsta domstolen, se www.hogstodomstolen.se